

TOIMINTAOHJE VAIKUTUSTEN ENNAKKOARVIOINNIN TEKEMISEEN MIKKELIN KAUPUNGISSA

1. Tausta

Kunnassa tehtävät päätökset ovat useimmiten mittavia ja laajoja, ja ne vaikuttavat kuntalaisiin ja kunnan talouteen. Keskeisiä kuntalaisiin vaikuttavia päätöksiä tekevät kunnanvaltuusto ja – hallitus sekä lautakunnat. Tästä johtuen päättäjien tulee voida arvioida kokonaisvaltaisesti ja pitkällä aikajänteellä, millaisia vaikutuksia heidän tekemillään päätöksillä on.

Kun päätöksen tekijöille esitellään millaisia vaikutuksia heidän tekemillään päätöksillä on, valmistelun läpinäkyvyys lisääntyy ja luottamushenkilöt voivat ottaa vastuuta päätöksenteon vaikutuksista.

Kuntaliitto on 8.6.2011 julkaissut suosituksen ”Vaikutusten ennakoarvioinnista kunnallisessa päätöksenteossa” kuntien ja kuntayhtymien luottamushenkilöille, viranhaltijoille ja valmistelijoille sekä soveltuvin osin kuntien liikelaitoksille. Suosituksen tarkoituksena on vahvistaa kuntien päätöksenteon ennakoivaa ja kokonaisvaltaista huomioimista kunnallisessa päätöksenteossa ja lain velvoitteiden toteuttamista.

Vaikutusten ennakoarviointi perustuu useisiin lakeihin, kuten *maankäyttö- ja rakennuslaki, kaavoitus MRL 9 § ja MRE 1 §, terveydenhuoltolaki 11 §, YVA- laki, suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten selvittämistä koskeva SOVA- laki, tasa-arvolaki, EU- oikeus, sukupuolivaikutusten arviointi päätöksenteossa ja toiminnassa (SUVA) ja kielilaki, 2 § ja 10 §. Terveys- ja hyvinvointilain (2011) mukaan kunnan on päätöksenteon ja ratkaisujen valmistelussa arvioitava ja otettava huomioon tehtävien päätösten ja ratkaisujen vaikutukset väestön terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin.*

Sosiaali- ja terveyspalveluiden siirtyessä maakunnan alueelle, korostuu kunnan rooli hyvinvoinnin edistämässä ja kunnalla on asukkaidensa hyvinvoinnista päävastuu. Kuntalain 410/2015 mukaan kunta edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Päätösten vaikutusten ennakoarviointi tukee kestävä päätöksentekoa.

Vaikutusten arviointia tulee tarkastella eri näkökulmista kulloisenkin päätöksen tarpeen mukaisesti. Elinkeinoihin ja yrittäjyyteen vaikuttavissa päätöksissä tehdään yritysvaikutusten arviointi.

2. Ennakoarvioinnin toteuttaminen Mikkelin kaupungissa

Ennakoarvioinnin tavoitteena on jäsentää ja selkeyttää valmistelu- ja päätöksentekoprosessia. Sen tarkoituksena on tukea moniarvoista ja läpinäkyvää päätöksentekokulttuuria. Mikkelin kaupunkiin on laadittu ennakoarviointilomake (Liite 1) ja näkökulmien ohjeellinen sisältö (Liite2).

2.1. Päätös vaikutusten ennakoarvioinnin toteuttamisesta

Esittelijä/valmistelija päättää ennakoarvioinnin tarpeellisuudesta. Arvio tulee tehdä ennen valmistelun aloittamista. Vastuu tarvearvioinnista on valmistelijoilla ja esittelijällä. Ennakoarvioinnin tarpeen arviointi tehdään ennakoarviointilomakkeella. Ennakoarviointilomake voidaan liittää päätöksen oheismateriaaliksi.

2.2. Milloin vaikutusten ennakoarviointi tulee tehdä

Ennakoarviointi tulee tehdä, kun

- päätöksellä on välittömiä ja / tai pitkän aikavälin vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin, elinoloihin ja terveyteen
- päätös on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä
- kyseessä on merkittävä muutos palveluissa tai kyseessä uusi palveluiden järjestämistapa
- päätöksellä on välittömiä ja / tai pitkän aikavälin suoria vaikutuksia tai merkittäviä epäsuoria vaikutuksia yritystoimintaan (esim. palvelurakenteeseen, alueen vetovoimaisuuteen, yksittäisiin yrityksiin ja /tai yritysilmapiiriin)

Ennakoarviointia ei tarvitse tehdä oikaisuvaatimuksissa, viran – tai toimenhaltijoiden nimeämissä, tiedoksi saatettavissa asioissa eikä myöskään lautakunnan toimialaan kuuluvissa erityisasiassa (mm. yksilöasiat).

2.3. Päätösvaihtoehdot

Päätösvaihtoehtoja muodostetaan yhdestä kahteen. Nollavaihtoehdolla tarkoitetaan nykytilaa ja sitä, mitä tapahtuu, jos asialle ei tehdä nyt mitään. Muutosvaihtoehtoja tarkastellaan nykytilan rinnalla.

2.4. Vaikutusten ennakoarvioinnin näkökulmat (vaikutustyyppit) ja vaikutusten ennakoarvioinnin tekeminen

Ennakoarviointi tehdään siten, että arvioidaan päätösvaihtoehtojen vaikutuksia kaupunkilaisiin/kaupunkilaisiin palveluiden käyttäjinä, palvelujen järjestämiseen, henkilöstöön ja/tai osaamiseen, talouteen, ympäristöön ja yritystoimintaan/yrittäjyyteen. Kaikissa tilanteissa ei ole tarkoituksenmukaista tehdä vaikutusten arviointia kaikkien näkökulmien osalta. Mikäli vaikutuksia ei jonkin näkökulman osalta ole, jätetään se käsittelemättä ja kirjataan tämä tieto (ei vaikutuksia). Päätöksestä riippuen vaikutustyyppinä voi olla erilaisia, kuten maaseutuvaikutukset, lapsivaikutukset, sukupuolivaikutukset jne.

Vaikutusten ennakoarviointi tehdään liitteenä olevan ennakoarviointilomakkeen mukaisesti.

Yritysvaikutusten arviointia varten on erillinen yritysvaikutusten arviointilomake ja – ohje (Liite 3).

Huom. Kuntaliiton valmisteleman sähköisen vaikutusten ennakoarviointityövälineen (EVA) käyttöönotto toteutetaan myöhemmin täsmentyvän aikataulun mukaisesti.

3. Päätösesityksen tekeminen vaikutusten ennakoarvioinnin pohjalta

Ennen päätöksentekoa esittelijä/valmistelija vertailee eri päätösvaihtoehtoja ja vaikutuksia toisiinsa ja kirjoittaa vertailun tuloksen perustelutekstiin ottamalla kantaa eri vaihtoehtoihin. Vaihtoehtojen vertailun jälkeen esittelijä tekee päätösesityksen parhaimpana pitämästään ratkaisuvaihtoehdosta.

4. Päätöksen seuranta

Kun päätös on tehty, tulee päättää miten ja millä aikataululla päätöksen toteutumista ja vaikutuksia arvioidaan. Arviointiin voidaan ottaa kantaa myös tarkastuslautakunnan arviointikertomuksessa.

LIITTEET	Liite 1 Mikkelin kaupungin ennakoarviointilomake
	Liite 2 Ennakoarviointinäkökulmien ohjeelliset sisällöt
	Liite 3 Yritysvaikutusten arviointilomake
	Liite 4 Yritysvaikutusten arviointi –käsikirja/Porin seutukunta

Liite 1

Vaikutukset	Nykytila (0-vaihtoehto)	Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2
Kaupunkilainen/kaupunkilainen palveluiden käyttäjänä			
Palvelujen järjestäminen			
Henkilöstö			
Talous			
Ympäristö			
Yritysvaikutukset (yrva: erillinen lomake)			
Johtopäätökset			
Seurantasuunnitelma			

Vaikutukset	Vaikutusten tunnistaminen eri näkökulmista
Kaupunkilainen/kaupunkilainen palveluluiden käyttäjänä	<p>Onko päätöksellä vaikutuksia johonkin tiettyyn ihmisryhmään?</p> <ul style="list-style-type: none"> - sukupuolen, iän, asuinpaikan, kulttuuritaustan tms. mukaan (esimerkiksi lapsivaikutukset) <p>Onko tunnistamasi väestöryhmän sisällä jokin alaryhmä, johon vaikutukset erityisesti kohdistuvat?</p> <ul style="list-style-type: none"> - terveyden, toimintakyvyn, tulojen, varallisuuden, koulutuksen, ammattiaseman, työllisyyden tai asuinalueen perusteella <p>Mitkä tekijät ja miten, vaikuttavat tunnistamaasi väestöryhmään ja sen alaryhmään?</p> <ul style="list-style-type: none"> - elinolosuhteet: työolot, asumusolot, toimeentulo, liikenne- ja liikkumismahdollisuudet - elintavat: tupakointi, alkoholin liikkakäyttö, ravitsemus ja liikunta - kulttuuriset tekijät: identiteetti, alakulttuurit, osallisuus ja yhteisöllisyys - palvelujen tasa-arvoisuus: sosiaali- ja terveyspalvelut, muut palvelut
Palvelujen järjestäminen	<ul style="list-style-type: none"> - Asiakkaan ja kaupunkilaisen osallistuminen kumppanina (osallistumismahdollisuudet palvelun kehittämiseen) - Yhtenäiset hoito- ja palveluketjut (toteuttaako tavoitetta yhden luukun periaatteesta, palvelun tasalaatuisuus) - Palvelujen johtaminen ja kehittäminen (vaikutukset johtamisen organisointiin ja johtosäntöihin) - Poikkihallinnollinen ja – seudullinen yhteistyö (muutokset yhteistyön tarpeissa ja rakenteissa) - Palvelujen tuottamistavat (oma toiminta, ostopalvelu, palveluseteli) - Vaikutukset muihin palveluihin (palvelujen kuormittuminen, sijaisjärjestelyt)
Henkilöstö	<ul style="list-style-type: none"> - Henkilöstön rakenne ja lukumäärä, työn organisointi, työaikojen kohdentuminen (mm. nimikkeet, kelpoisuusvaatimukset, palkkataso, esimiesjärjestelyt, erilaiset rekrytointimallit) - Työn sisältö ja osaamistarpeet (mm. työn sisällön muutokset ja niiden vaikutus osaamisen kehittämiseen) - Yhteistyön ja verkostoitumisen tarpeet (mm. yhteistyökumppaneiden tunnistaminen, yhteistoiminta työpaikka- ja kaupunkitasolla) - Työhyvinvointi (mm. johtaminen, työolot/ -tilat, tukitoimet muutostilanteissa)
Talous	<ul style="list-style-type: none"> - Taloudelliset vaikutukset lyhyellä (talousarviovuosi) ja pitkällä aikavälillä - Kokonaistaloudellinen arviointi 8aiheuttaako kustannuksia yhtäältä, vaikka säästöjä toisaalla?)

Ympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - Energiankulutus (laitteistojen energiatehokkuus, käyttäjien tottumukset) - Rakennukset (uudisrakentamisen tarve, tilan käytön tehokkuus, rakennuksen energiatehokkuus, muunneltavuus) - Hankinnat, kulutus, jätteet (vaikutukset tavaratilausten määriin, kestotuotteiden käyttö, uudelleenkäyttö, sähköinen asiointi, lajittelu) - Maankäyttö ja liikenne (sijoittuminen asemakaava-alueelle/olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen, kaavamuutoksen tarve, luonto- ja viheraluiden säilyminen, ilmanlaatu ja melu, vaikutukset liikennemääriin, saavutettavuus julkisilla liikennevälineillä, pyörällä tai kävellen, esteettömyys)
Yritysvaikutukset	<ul style="list-style-type: none"> - yrva: erillinen lomake
Johtopäätökset	<ul style="list-style-type: none"> - Miten vaihtoehdot suhteutuvat organisaation tavoitteisiin? valtuustostrategia ja kaupungin muut strategiat ja ohjelmat, toimialan ja tulosyksikön tavoitteet (mm. palvelujen saatavuus, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, laitoshoidosta avohoitoon) - Miten suhteutuvat kansallisten ohjelmien tavoitteisiin? - Lopulliset johtopäätökset ja ratkaisun perustelut

YRITYSVAIKUTUSTEN TUNNISTAMINEN

Liite 3

Seuraavassa kuvassa esitetään kuntien päätöksenteon yritysvaikutusten arviointimalli. Kuvan alla olevat kysymykset on tarkoitettu päätösten ja hankkeiden tunnistamisen tueksi. Ohjeet arvioinnin suorittamiseksi löytyvät käsikirjasta.

	Kuntien strategiat, linjaukset ja ohjelmat	Lautakuntatason päätökset	Rutiinipäätökset
Tunnistaminen	Yritysvaikutusten arviointi sisällytetään automaattisesti prosessiin	Valmistelija tekee yritysvaikutusten arvioinnin tunnistamislomaketta hyödyntäen	Tunnistetaan, että kyseessä on rutiinipäätös, josta ei suoriteta yritysvaikutusten arviointia
Arviointi	Arvioinnin toteuttamisesta vastaa valmisteleva työryhmä tai ulkopuolinen asiantuntija ja se huomioidaan prosessin kaikissa vaiheissa: 1. valmistelu 2. laadinta 3. hyväksyminen	Selvitetään vaikutukset tunnistamiskysymysten ”kyllä” - vastauksiin, jonka lisäksi 1. Kartoitetaan vaihtoehtoja negatiivisten vaikutusten pienentämiseksi 2. Arvioidaan vaikutusten kohdentuminen 3. Arvioidaan merkittävyyttä kokonaisuutena	Huolehditaan siitä, että päätös noudattaa yritysvaikutusten arvioinnin henkeä ja että päätöksen perusteet on arvioitu edellisissä vaiheissa
	Valmiin materiaalin yksi kappale/luku on: ”Vaikutukset yrityksiin”	Sanallinen arvio esittelytekstiin	
Seuranta	Elinkeinotiimi* huolehtii seurannasta		

YRITYSVAIKUTUSTEN TUNNISTAMISTA HELPOTTAVAT KYSYMYKSET

Seudulliset vaikutukset:

- Vaikuttaako päätös yritysten toimintaedellytyksiin seudulla?
Vaikuttaako päätös seudun työllisyyteen?
Vaikuttaako päätös seudun elinkeinorakenteeseen?
Muu vaikutus, mikä _____?

Kyllä Ei EOS

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

Kuntatason vaikutukset:

- Poikkeaaako päätös kunnan aiemmasta linjasta?
Vaikuttaako päätös yritysten haluun sijoittautua kunnan alueelle?
Koskeeko päätös hankintalinjauksia tai palvelutuotannon ulkoistamisperusteita?
Muu vaikutus, mikä _____?

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

Yritystason vaikutukset:

- Onko yritystoiminnan aloittaminen, laajentaminen tai jatkaminen riippuvainen päätöksestä?
Vaikuttaako päätös yritysten kustannuksiin tai investointeihin?
Vaikuttaako päätös yritysten työvoiman saantiin tai logistiikkaan?
Muu vaikutus, mikä _____?

☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐
☐	☐	☐

YRITYSVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Arvioitava asia:

Toimielin: _____

Esityslistan asia: _____

Arvioinnin tekijä: _____

Arvioi päätöksen yritysvaikutuksia tunnistamislomakkeen "kyllä" -vastausten pohjalta.

Lyhyt kuvaus päätöksen positiivisista vaikutuksista yritystoimintaan:

Lyhyt kuvaus päätöksen negatiivisista vaikutuksista yritystoimintaan:

Onko olemassa todellisia vaihtoehtoja, joilla negatiivisia vaikutuksia voidaan pienentää?

- Ei
 Kyllä, millaisia? _____

Ovatko päätöksen vaikutukset yrityksiin

- Välittömästi ilmeneviä
 Pidemmällä aikavälillä ilmeneviä. Millaisella aikavälillä vaikutukset ilmenevät? _____

- Suoria
- Epäsuoria

Arvioi yritysvaikutusten merkittävyyttä kokonaisuutena

	Erittäin vähäiset	Vähäiset	Merkittävät	Erittäin merkittävät
Positiiviset vaikutukset	☐	☐	☐	☐
Negatiiviset vaikutukset	☐	☐	☐	☐

Mahdolliset lisätiedot: _____

Loppuyhteenveto liitettäväksi esittelytekstiin: _____

Porin seutukunta

KUNTIEN
PÄÄTÖKSENTEON
YRITYSVAIKUTUSTEN
ARVIOINTI

KÄSIKIRJA